

معماری بی‌هویت جنگ/ آغاز عبور از معماری پرخاشگرانه معاصر/ بازنگری و هویت‌بخشی معماری دوران معاصر

معماری ایرانی به گفته برخی از کارشناسان و معماران، پس از جنگ تحمیلی ایران و مدتی قبل‌تر یعنی در دهه دوم قرن معاصر (۱۳۱۷ به بعد) فاقد هویت‌های معماری شد، جنگ بر آن دامن زد و فکر داشتن سرپناه، هویت ایرانی را از آن گرفت. گفته می‌شود، دولت یازدهم، آغاز عبور از معماری پرخاشگرانه و باز کردن دوران جدیدی در تاریخ معماری است که ایران را بار دیگر صاحب تاریخ معماری خواهد کرد.

مژده نوروزی- به گزارش خبرنگار پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی، جنگ همواره با آرمان‌ها، اهداف، ویرانی‌ها و از دست دادن‌های مداوم همراه است که اگرچه همگان آن را نکوهش می‌کنند اما این اتفاق به شدت نکوهیده در برخی از موارد اجتناب‌ناپذیر می‌شود و جنگ تحمیلی ایران نیز از جمله مواردی بود که جامعه را دستخوش تغییراتی کرد و معماری نیز به دنبال آن دوران رکود را طی کرد. حالا اما در وزارت راه و شهرسازی برنامه‌های قابل‌توجهی برای معماری تدارک دیده شده است که تشکیل ستاد ملی بازآفرینی شهری، باززنده سازی خانه های تاریخی در شهرهای مختلف از جمله اهواز، ساری، اصفهان، رشت، همدان و تلاش برای محافظت و

خریداری کارخانه‌های دارای معماری واجد ارزش بخشی از آنهاست. به نظر می‌رسد معماری ایران پس از انقلاب در دولت یازدهم در آستانه ورود به عصر جدیدی است که خواستی همگانی از آن پشتیبانی می‌کند. گفتگوی ما را با دکتر محمد مهدی محمودی استاد بازنشسته معماری دانشگاه تهران، طراح رصدخانه ملی ایران و طراح مرکز دایره‌المعارف اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی- اسلامی) می‌خوانید:

محمدمهدی محمودی استاد دانشگاه تهران، طراح دایره‌المعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی) و طراح رصدخانه ملی ایران در گفتگو با خبرنگار پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی در بیان نقاط قوت و ضعف معماری معاصر و وجود پیوند بین معماری گذشته و معاصر گفت: متأسفانه در حال حاضر، گسستی بین معماری معاصر و گذشته ما وجود دارد. اینها در حالی است که معماری گذشته ایران از ابعاد هویت، محتوا، سبک، کالبد، زیبایی، هندسه و ریاضی، مهندسی و حتی تکنولوژی، پایداری و اجتماعی بسیار قوی بوده است.

طراح مرکز پژوهش‌های ایرانی- اسلامی تاکید کرد: ویژگی معماری دوران قبل این بوده که هر دوره با پشتوانه دوره قبل قدم بعدی را برداشت و در نهایت رشد کرد و به پیش آمد و در نهایت نیز معماری ایران به عنوان یک معماری صاحب سبک در دنیا شناخته شد.

طراح رصدخانه ملی ایران در بیان ویژگی‌های معماری معاصر و تاثیرگذاری آن گفت: متأسفانه معماری معاصر چندان قابل‌دفاع نیست، زیرا از معماری گذشته، گسست عجیبی دارد. حتما در معماری معاصر نمونه‌های قابل‌توجهی داریم اما تعداد آنها بسیار اندک است.

استاد بازنشسته معماری دانشگاه تهران در تشریح گسست معماری گذشته و معاصر و بازه زمانی گسست به ورود رشته معماری به عنوان رشته‌ای دانشگاهی در ایران اشاره کرد و افزود: اعتقاد دارم از دورانی که ما معماری سنتی خود را تمام کردیم و تبدیل به معماری آکادمیک و دانشگاهی شدیم گسست بین معماری گذشته و معاصر در سطح وسیع برای معماری ما به وجود آمد.

الهام‌گیری معماری صنعتی و سنتی

وی سال‌های ۱۳۱۷ به بعد را سال‌های گسست معماری گذشته و معاصر عنوان کرد و گفت: البته این بدان معنا نیست که ورود دانش جهانی به معماری لطمه زد بلکه معماری نتوانست هویت قبلی خود را حفظ کند و در ابعاد وسیع بی‌هویت شد. بدین‌معنا، معماری گذشته ما که در دوره‌های مختلف با تکنولوژی‌های زمانه خود همگام بود و جزو معماری پیش‌روی محسوب می‌شد که گاهی تکنولوژی خود را به سایر کشورها نیز ترویج می‌داد، با ویژگی هویتی خود در ابعاد وسیع از بین رفت.

محمودی اذعان معماران معاصر، جامعه دانشگاهی، مشاوران و مجریان را بر اینکه معماری ایرانی در مقطعی از گذشته خود گسست پیدا کرده و اینکه نیازمند بازنگری و هویت بخشی است را از نکات مثبت دوران معاصر ارزیابی کرد و ادامه داد: اشتباه است اگر دوباره به معماری گذشته خود برگردیم و اشتباه است که معماری را از جایی دیگر کسب کنیم که با شرایط اقلیم ایران هماهنگی ندارد بلکه باید به تعادلی بین آن دو برسیم که ویژگی‌های ایرانی بودن را در خود داشته باشد و در عین‌حال از دانش جهانی نیز بهره‌بردار و تکنولوژی‌های روز دنیا را با توجه به اقلیم به کار گیرد.

معمار بازنشسته دانشگاه تهران در بیان مزایای معماری صنعتی و سنتی ایران در گذشته گفت: معماری سنتی کاربردهای مختلفی داشت و در زمان خود پیش‌رو به شمار می‌رفت و این ویژگی نه فقط برای ساختمان‌های مسکونی که در ساختمان‌های حکومتی، باغ‌ها، قصرها و ساختمان‌های مذهبی اعم از مساجد دیده می‌شد. معماری صنعتی و معماری سنتی از هم الهام می‌گرفتند و معماری با مصالح و تکنولوژی زمان خود و بویژه توجه به اقلیم شکل می‌گرفت.

محمودی تاکید کرد: شخصا اعتقاد دارم معماری آینده جامعه و جامعه هم‌آینه معماری است که این دو کاملا به هم ارتباط دارند. در گذشته این ارتباط وجود داشت زیرا مردم و معماری گذشته با هم همگن بودند اما امروزه مفاداری گسست وجود دارد.

انتقاد از معماری پرخاشگرانه معاصر

این استاد معماری گفت: معماری معاصر ما در بیشتر شهرها و کلانشهرها پرخاشگرانه شده است. بدین‌معنا، نمای ساختمان‌ها و پی‌ریزی آنها از ابتدا دارد به شهروندی که از معبر عبور می‌کند پرخاش می‌کند. در حالیکه ما در شهرها به دلیل وضعیت شهرنشینی احتیاج به آرامش داریم.

وی ضمن اظهار خرسندی از توجه معماران و شهرسازان به پرخاشگری در فضای جامعه و در بیان دلایل ناهمگنی و گسست بین معماری گذشته و معماری معاصر گفت: استفاده از مصالح مختلف و متنوع به صورت ناهمگون، عدم هماهنگی با همسایه‌مجاور و رو به رو، کج فهمی نسبت به معماری بومی و پیاده‌سازی یک روش واحد برای همه شهرها، عدم هماهنگی با اقلیم، الگوبرداری کلیشه‌ای از مغرب زمین، وارد کردن مصالحی از کشورهای دیگر که قادر به استفاده از آنها نیستیم بخشی از این دلایل است.

محمودی ادامه داد: عدم ارتباط کلامی موثر بین بهره‌بردار، شهروند و مالک، بی‌توجهی به خواست‌های یکدیگر و به ویژه خواست‌های مردمی و تاکید بر استفاده از سبک خاص از دیگر مشکلاتی هستند که در این حوزه وجود دارند. همچنین، معماران گذشته زیاد صحبت نمی‌کردند و بیشتر کار می‌کردند در حالیکه امروز برعکس است. به همین دلیل معماری ما دست معماران خوبی نیفتاده است در حالیکه اگر به پشتوانه و داده‌های قبلی توجه کنیم این مساله قابل حل بوده و هست.

رصدخانه ملی ایران

طراح مرکز پژوهش‌های ایرانی- اسلامی گفت: طی چند سال گذشته، رسانه‌ها، گروه‌ها، دانشگاهیان و مسئولان دارند روی این موضوع صحبت می‌کنند که معماری و بویژه شهرسازی ما بهم ریخته است بنابراین می‌توان این نقطه را یک شروع مثبت در نظر گرفت و وضعیت حال حاضر را بهبود داد.

معمار بازنشسته دانشگاه تهران در پاسخ به این پرسش که آیا ایران را می‌توان پس از انقلاب صاحب سبک خاصی از معماری دانست یا این مقطع فاقد تاریخی معماری است؟ گفت: بعد از انقلاب به دلیل مسایل اجتماعی و سیاسی که رخ داد سبک معماری ما دچار تغییر و تحولاتی شد که به نفع معماری و پیوند معماری گذشته با معاصر تمام نشد به نوعی ما معماری خود را از دست دادیم. یکی از دلایل این بود که تکنولوژی‌هایی که وجود داشتند و وابسته بودند رها شدند و ما تا به خود آمدیم جنگ رخ داد و نتوانستیم معماری با ارزشی داشته باشیم و فقط به دنبال سرپناه بودیم و به کالبد ظاهری آن رسیدیم و به هویت آن بی‌توجهی کردیم.

بی‌هویتی معماری امروز محصول جنگ است

محمودی ادامه داد: دوران جنگ دورانی بود که نمی‌دانستیم در مورد معماری چه باید بکنیم. به نوعی گیج و سردرگم بودیم. آن دوران، زمان تکرار معماری صفوی و یا الگوبرداری ناقص از اروپا بود و این بی‌هویتی در معماری محصول جنگ است. پس از جنگ نیز بورژوازی (سرمایه داری) در ایران بر

معماری سایه افکند و شاهد بودیم که برای برخی از ساختمان‌ها هزینه‌های زیاد صرف شد که بعدها به مرور کمرنگ‌تر شد.

وی فعالیت‌های وزارت راه و شهرسازی را در بخش معماری و شهرسازی قابل توجه خواند و تشکیل ستاد ملی بازآفرینی به ریاست وزیر راه و شهرسازی و بازنده سازی برخی از خانه‌های تاریخی و بافت‌های تاریخی شهرها، مصوبات شورای عالی شهرسازی و معماری را در ممنوعیت صدور مجوزهای ساخت و سازهای بی‌رویه و بی‌ضابطه را سرآغازی برای دورانی خواند که اگر تداوم یابد به دادن هویت به معماری معاصر ختم خواهد شد.

توجه به کیفیت معمارانه و شهرسازی در دولت یازدهم

محمودی در پایان گفت: در دور دوم وزارت آقای آخوندی کیفیت ساخت و ساز و توجه به تمامی جنبه‌ها از جمله جمعیت‌پذیری شهرها، شهرسازی، حفظ روستاها و بناهای باارزش تاریخی و دارای معماری با هویت اولویت پیدا کرده است که اینها می‌تواند در صورت تداوم آغازی باشد برای ورود معماری به دوران تاریخی معاصر خود که مورد استقبال همگان قرار خواهد گرفت و نفع‌اش به همه خواهد رسید. /